I choć przy obliczaniu pierwszej sumy będzie trzeba wszystkie te bloki ściągnąć do pamięci cache, to przy obliczaniu sumy `tab[i+1][j+1]`,`tab[i+2][j+1]`, . . . ,`tab[i+20][j+1]` odpowiednie bloki będą się już znajdować w pamięci podręcznej, dzięki czemu program nie straci cennych nanosekund.

Być może ktoś powie, że nie warto się w to wszystko w ogóle zagłębiać, gdyż przyspieszamy program jedynie o stały czynnik. Jednak nakład pracy, jaki włożyliśmy w zmianę programów, był minimalny. Jeśli mamy program działający 10 godzin, a potrzebujemy otrzymać wynik w ciągu godziny, to owszem – możemy kupić dziesięciokrotnie szybszy komputer. Ale czasami możemy zaoszczędzić dużo pieniędzy, po prostu zamieniając kilka linijek miejscami i dodając kilka pozornie nieistotnych znaków w odpowiednich miejscach programu.

Na koniec małe ćwiczenie dla Ciebie, Drogi Czytelniku. Otwórz swoją ulubioną wyszukiwarkę internetową i wyszukaj „mnożenie macierzy C++”. Wejdź na pierwszą lepszą stronę. Czy implementacja, którą znalazłeś, jest napisana optymalnie z punktu widzenia działania mechanizmu cache? Czy można ją przyspieszyć, używając metod opisanych w tym artykule? Jak to zrobić?

Co to znaczy zrekonstruować porządek?

Marta PRZYBOROWSKA[*]

W tym artykule przedstawimy problem rekonstrukcji zbioru częściowo uporządkowanego. Będziemy rozważać jedynie zbiory skończone. Do sformułowania problemu będziemy potrzebować kilku podstawowych pojęć.

Porządkiem częściowym na zbiorze X nazywamy relację $<$ spełniającą własność przechodniości i przeciwzwrotności. Mówiąc, że relacja $<$ jest *przechodnia*, mamy na myśli, że jeżeli a, b, c są takimi elementami zbioru X, że $a < b$ i $b < c$, to również $a < c$. *Przeciwzwrotność* relacji $<$ oznacza, że nigdy nie zachodzi $a < a$. Z tych aksjomatów wynika, że również nigdy nie zachodzi jednocześnie $a < b$ i $b < a$. Jeżeli relacja $<$ jest porządkiem częściowym na zbiorze X, to parę $(X, <)$ nazywamy *zbiorem częściowo uporządkowanym* lub krótko *posetem* (ang. *partially ordered set*). Zbiór liczb całkowitych $X = \{1, 2, 3, 4, 6, 12\}$, w którym $a < b$ oznacza, że a dzieli b i $a \neq b$, jest bez wątpienia przykładem posetu.

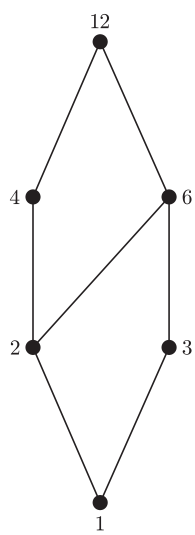

Rys. 1

Mówimy, że element b *pokrywa* element a w posecie $(X, <)$, jeżeli $a < b$ i dla żadnego elementu $c \in X$ nie zachodzi $a < c < b$. *Diagramem* posetu $P = (X, <)$ nazywamy graf skierowany $D(P)$ na zbiorze wierzchołków X, w którym rysujemy łuk od a do b wtedy i tylko wtedy, gdy b pokrywa a. Rysując diagram posetu, kierujemy krawędzie w górę, tak aby otrzymać charakterystyczny obraz porządku wyróżniający odpowiednie poziomy elementów zbioru X. Wówczas $a < b$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje w diagramie $D(P)$ ścieżka wznosząca się w górę od a do b. Na rysunku 1 widzimy diagram posetu dzielników liczby 12.

Zauważmy, że diagram posetu można narysować na wiele sposobów, otrzymując różne rysunki grafu $D(P)$. Posety P i Q nazywamy *izomorficznymi*, jeżeli ich diagramy można tak narysować, że otrzymane rysunki będą identyczne. Izomorfizm posetów P i Q oznaczamy przez $P \simeq Q$.

Sformułowanie problemu

Niech $P = (X, <)$ będzie posetem i niech x będzie dowolnym elementem zbioru X. Niech P_x oznacza poset otrzymany przez usunięcie elementu x ze zbioru X. Przypuśćmy, że każdy z diagramów $D(P_x)$, $x \in X$, został narysowany na osobnej *karcie*, ale bez oznakowania wierzchołków. Kolekcję wszystkich takich kart posetu P nazywamy jego *talią*. Zwróćmy uwagę, że talia może zawierać wiele identycznych kart, a jej liczność jest równa liczbie elementów zbioru X.

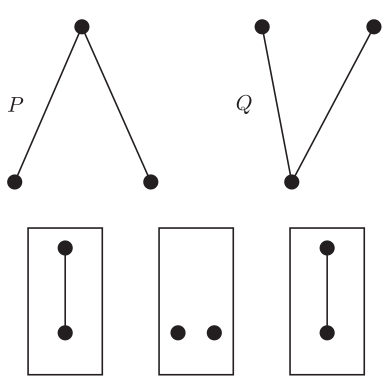

talia posetów P, Q

Rys. 2

Czy mając daną talię kart pewnego posetu, możemy *zrekonstruować* go z dokładnością do izomorfizmu?

Innymi słowy, pytamy, czy jest możliwe, aby dwa różne (czyli nieizomorficzne) posety miały identyczną talię kart. Na rysunku 2 widzimy przykład takiej patologicznej pary. Przypuszcza się jednak, że zjawisko to nie występuje wśród posetów o większej liczbie elementów.

[*]doktorantka, Politechnika Warszawska

Hipoteza 1. *Każdy zbiór częściowo uporządkowany o co najmniej czterech elementach jest rekonstruowalny na podstawie swojej talii kart.*

Powyższa hipoteza jest posetową wersją słynnego problemu rekonstrukcji grafów z 1929 r. autorstwa Stanisława Ulama. Pomimo sporych wysiłków pozostaje jak dotąd otwarta.

Przykłady rekonstrukcji

Elementem *minimalnym* w posecie $P = (X, <)$ nazywamy taki element a, że nie zachodzi $x < a$ dla żadnego $x \in X$. Elementem *najmniejszym* posetu P nazywamy taki element b, że $b < x$ dla każdego $x \in X - b$. Widzimy, że element najmniejszy jest zarazem minimalny, ale nie musi być na odwrót. Poset może zawierać wiele elementów minimalnych i wtedy nie ma elementu najmniejszego.

Twierdzenie 1. *Zbiory częściowo uporządkowane z najmniejszym elementem są rekonstruowalne.*

Dowód. Rozważmy talię n-elementowego posetu P $(n \geqslant 4)$. Zauważmy, że jeśli P ma element najmniejszy a, to pojawi się on we wszystkich $n-1$ kartach posetów P_x, $x \neq a$. Jeśli natomiast P nie ma elementu najmniejszego, to ma co najmniej dwa elementy minimalne, czyli co najwyżej dwie karty P będą miały element najmniejszy. Zatem na podstawie ilości kart z najmniejszym elementem możemy rozpoznać, czy rozważany zbiór ma element najmniejszy, czy go nie ma.

Pozostaje sposób rekonstrukcji. Wiemy już, że P ma element najmniejszy a. Należy odnaleźć kartę, w której usuniętym elementem było właśnie a. Jak to zrobić? Spośród kart wybierzmy taką, która na jak najniższym poziomie diagramu ma najwięcej elementów, ale co najmniej dwa (jeśli takiej nie ma, to porządek P jest liniowy). Do tej karty dokładamy najmniejszy element a i w ten sposób otrzymujemy rekonstrukcję zbioru P. $\square$

Analogicznie można dowieść rekonstruowalności posetów z największym elementem.

Do elementarnych dowodów należy również pokazanie, że wysokość i szerokość posetu są parametrami rekonstruowalnymi. *Łańcuchem* w posecie P nazywamy zbiór elementów parami porównywalnych, natomiast *antyłańcuchem* nazywamy zbiór, którego żadne dwa elementy nie są porównywalne. *Wysokość* posetu $h(P)$ równa jest liczności najdłuższego łańcucha w nim zawartego minus jeden. *Szerokość* posetu $w(P)$ równa jest liczności najliczniejszego antyłańcucha w nim zawartego.

Twierdzenie 2. *Szerokość i wysokość posetu są rekonstruowalne.*

Dowód. O zbiorze P załóżmy, że nie jest łańcuchem i nie jest antyłańcuchem. Niech C będzie najliczniejszym łańcuchem w P. Z założenia istnieje w P punkt $x \notin C$, stąd $h(P) = h(P - x)$. A zatem wysokość zbioru P równa jest maksimum wysokości kart zbioru P.

Niech teraz A będzie najliczniejszym antyłańcuchem w P. Ponieważ P nie jest antyłańcuchem, więc istnieje w P punkt $y \notin A$. Zatem A jest najliczniejszym antyłańcuchem również w zbiorze $P - y$, czyli $w(P) = w(P - y)$. Stąd wnioskujemy, że szerokość zbioru P jest równa maksimum szerokości kart zbioru P. $\square$

Powyższe rozważania na temat rekonstrukcji zbiorów należy uzupełnić o listę innych znanych klas skończonych rekonstruowalnych zbiorów częściowo uporządkowanych. Są to, między innymi, zbiory niespójne, zbiory o niespójnym grafie nieporównywalności, zbiory szerokości 2, łańcuchy i antyłańcuchy. Warto nadmienić także, że istnieją zbiory nieskończone, które nie są rekonstruowalne. Może Czytelnik spróbuje znaleźć przykład?

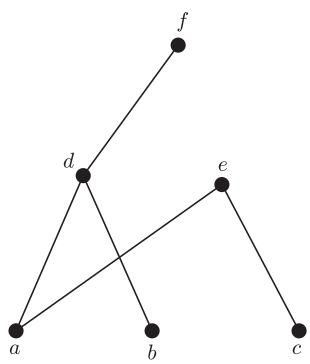

Rys. 3. Na rysunku przedstawiono 6-elementowy zbiór częściowo uporządkowany P. Łańcuchami w P są podzbiory: $\{a, d, f\}$, $\{a, d\}$, $\{a, f\}$, $\{d, f\}$, $\{a, e\}$, $\{b, d, f\}$, $\{b, d\}$, $\{b, f\}$, $\{c, e\}$. Antyłańcuchami w P są podzbiory: $\{a, b, c\}$, $\{a, b\}$, $\{a, c\}$, $\{b, c\}$, $\{d, e\}$, $\{d, c\}$, $\{e, b\}$, $\{f, e\}$, $\{f, c\}$. Najliczniejszy łańcuch wyznacza wysokość posetu: $h(P) = 2$. Najliczniejszy antyłańcuch wyznacza szerokość posetu: $w(P) = 3$. Elementy a, b, c są minimalne, co oznacza, że zbiór nie ma elementu najmniejszego.